

SPROG- KRÆSEN

Nyt fra
Den Danske
Sprogkreds 20

4. oktober
2023

Bertel Haarder taler om det danske sprogs betydning på Sprogkredsens stand på Folkemødet i Allinge på Bornholm.

Sommeren 2023 har været den mest travle sæson i Den Danske Sprogkreds' seksårige historie.

I juni deltog vi i Folkemødet i Allinge på Bornholm, i juli udstillede vi på Seniorfestivalen i Marielyst på Falster, i september stillede vi vores banner op i Sproggaden i Bogen og i samme måned afholdt vi en stor fest i København med overrækkelse af Sprogkredsens to priser Svaneprisen til en fremragende sprogbruger og Ællingeprisen til en sprogbruger, der er godt på vej til at folde sig ud som en svane.

Ved siden af alt dette har vores arbejdsgruppe haft mange artikler, kronikker, klummer og læserbreve i medierne, og vi bringer en kronik, der har været trykt i Berlingske her i *Sprogkræsen* 20.

udgives af Den Danske Sprogkreds
på Forlaget Bostrup

Ansvarshavende redaktør: Lise Bostrup

Layout: Martin Sand Pævatalu

Forsideillustration: Lise Bostrup

Fotos: Irina Bjørnø, Lise Bostrup, Maimona Falkendorf, Michael Falkendorf og Karen Louise Sigurskjold.

Korrektur: Poul Sørensen og Marianne Ølholm.

Den Danske Sprogkreds' bestyrelse

Lise Bostrup (formand og redaktør),
Karin Louise Sigurskjold (næstformand),
Irina Bjørnø, Michael Falkendorf, Sven Hansen, Dan Hellum og Ingrid Slott
Suppleant: Rainer Verhoeven

Kontakt Lise Bostrup

Herlufsholmvej 11, 2720 Vanløse
DenDanskeSprogkreds@gmail.com
Tlf. 38 74 36 00 / 26 71 78 37

Abonnement på Sprogkræsen

Sprogkræsen udkommer 4 gange om året.
Papirudgave: 300 kr. pr. år eks. porto
Elektronisk udgave: 300 kr. pr. år.

Medlemskab

af Den Danske Sprogkreds

250 kr. pr. år inkl. årets udgivelser og
entré til Sprogkredsens arrangementer
Nordea 2128 0714426052
Mobilpay 26 71 78 37
ISSN 25967347

www.DenDanskeSprogkreds.dk / Facebook: DenDanskeSprogkreds

Indhold

<i>Et utraditionelt makkerpar modtog Sprogkredsens priser Svanen og Ællingen 2023</i>	3
Lise Bostrup: <i>Overrækkelsestalen</i>	4
Hans-Willy Bautz og Theodor William Larsen: <i>Tak for Svanen og Ællingen</i>	8
Karin Louise Sigurskjold: <i>Hyldestsang</i>	10
Lise Bostrup: <i>Det danske sprog på Folkemødet på Bornholm</i>	12
Lise Bostrup: <i>Sprogdoktoren holder foredrag i København</i>	17
Lise Bostrup: <i>Festivalen Sprogense i Bogense på Fyn</i>	18
Lise Bostrup: <i>Seniorfestivalen i Mariehøst på Falster</i>	19
Lise Bostrup: <i>Sprogkredsens 6. generalforsamling</i>	20
Lise Bostrup: <i>Ny bestyrelse</i>	20
Lise Bostrup: <i>Det danske sprog bør sættes på plads i grundloven</i>	21

Er du sprogkræsen?

Karin Louise Sigurskjold: *Hvorfor søger de en banking trainee og ikke en bankelev?*

Debat

Karin Louise Sigurskjold: *Bør et dansk tv-program ikke have et dansk navn?*

Er du sprogkræsen?

Lise Bostrup: *Nye danske ord kan skabes af helt almindelige mennesker*

Anmeldelse

Lise Bostrup: *Gadedanskordbogen*

Den Danske Sprogkreds' program september 2023 – marts 2024

Et utraditionelt makkerpar modtog Sprogkredsens priser

Den 21. september overrakte Sprogkredsens bestyrelse Ællingeprisen til den 11-årige Theodor William Larsen og Svanepriisen til den 77-årige forfatter, Hans-Willy Bautz.

Det utraditionelle makkerpar fik priserne for deres sproglige samarbejde i forbindelse med børnekrimen *Skelettet på Slottet*, som udkom på Forlaget Mellemgaard i 2021.

Overrækkelsestalen til modtagerne af Svanepriisen og Ællingeprisen

Af Lise Bostrup

Skelettet på slottet er en kriminalroman, der er beregnet til børn i alderen 8 til 12 år. Den er 159 sider lang og illustreret med sort-hvide tegninger af Birgitta Kristina Ingmarsdatter Carlberg, der til daglig arbejder i boghandlen Boghuset i Faxe.

Når man taler om illustrationer, skelner man ofte mellem illustrationer, der afspejler den direkte handling, og illustrationer, der knytter sig mere associativt til teksten og tilføjer et ekstra betydningslag. Birgitta Kristina Ingmarsdatter Carlbergs illustrationer til *Skelettet på slottet* hører til i den første kategori, og de er nøje udvalgt, så de gengiver højdepunkterne i fortællingen. I nogen grad fungerer de også som ordforklaringer. F.eks. nævnes der i kapitel 16 et såkaldt *pagodebål*, og da de færreste ved, hvad det er for noget, er der på samme side placeret en tegning af et bål med firkantede træstykker stablet oven på hinanden med huller imellem.

Handlingen i *Skelettet på slottet* er ret fantasifuld. Bogens to hovedpersoner, Mark og Frederik, er venner og går i 3. klasse i en lille skole i Nordjylland. Mark og hans mor bor i et almindeligt rækkehus, men Frederik er greve og bor på et fiktivt slot ved navn Tornhøj sammen med sin far.

Mark er på ferie på slottet, da der en dag bliver fundet et skelet bag en mur. Da Mark har overnaturlige evner, kan

Legetøjsbutikken BR Lego i Frederiksberg Centret havde venligst doneret et hæsligt plastikskelet til udstillingen af bogen Skelettet på slottet ved Sprogkredsens prisfest den 21.9.2023.

han bringe sig selv og Frederik tilbage i tiden, og på den måde kommer de på sporet af, hvem det indemurede skelet er, og hvorfor han ikke er blevet begravet på normal vis.

Sproget i *Skelettet på slottet*

Bogens 20 kapitler er opdelt i mindre tekststykker adskilt med et symbol. Masser af luft og små stykker tekst virker mere overkommeligt for urutinerede læsere og børn end massive blokke. I gennemsnit er der 12 ord per sætning uden særlig stor variation i længden.

Opbygningen af sætningerne er derimod ret varieret, og der bliver ikke bare placeret ledsætninger først og sidst, men også inde i selve hovedsætningen.

Et andet karakteristisk træk er brugen af genoptagere, hvor et led gentages typisk repræsenteret ved et pronomen eller et adverbium.

*Frederik, **han** er en frisk fyr. / Frederik er en frisk fyr.
På lørdag, **så** skal vi i Tivoli. / På lørdag skal vi i Tivoli.*

I *Skelettet på slottet* finder vi f.eks. denne konstruktion:

*Hold da helt op, hvor er det fedt, **at da vi var** i den anden dimension, **så** læste Frederik nøjagtig det samme i et dokument fra den gamle kiste.*

Adverbiet så er ganske overflødigt her, og sætningen uden er helt fin:

... at vi, da vi var i den anden dimension, læste nøjagtig det samme ...

Det er også et talesprogstræk at placere en ledsætning efter et *at*. I traditionelt skriftsprog ville det hedde:

Sprogkredsens formand, Lise Bostrup, holdt talen til modtagerne af Svanepriisen og Ællingeprisen.

... at vi læste nøjagtig det samme ..., da vi var i den anden dimension.

Endelig anvender de to forfattere ikke bare og efter punktum, men også spring i tid:

*Da hans morbror døde, overtog han sølvsmedjen. **Og** ikke alene det, han blev også kongelig hofleverandør.*

*Det vil sige, sådan **hed** det ikke dengang, Jeppe **levede**, for en af de første, der **kunne kalde** sig sådan, var Carlsberg, der **brygger** øl.*

Det skulle egentlig hedde bryggede øl, fordi vi har fokus på fortiden, men i talesprog bruges ofte nutid, og muligvis skyldes springet her, at Carlsberg stadig brygger øl.

Ordforråd

Man kunne godt få på fornemmelsen, at der i redaktionsprocessen er fokuseret mere på ordforråd end på syntaks og brug af nutid og datid.

Ordene er generelt korte, og hvis der bruges sammensatte ord, er de ofte ret gennemskuelige som f.eks.

museumsinspektør, sølvsmed, handelsmand, hofleverandør, indforstået, vennepris, talestrøm, uddannelse, museumsinspektør, riddersalen, indforstået,

Lix

Der er kun 18 % af ordene, der er på 7 bogstaver eller derover, og dette tal er vigtigt, for det bruger man, når man udregner en teksts læsbarhed. Læsarhed er et mål, der sætter bibliotekarer, lærere og pædagoger i stand til hurtigt at finde materiale, der passer til de enkelte børns læsefærdigheder. Lix-tallet findes ved at finde summen af den gennemsnitlige sætningslængde, her som nævnt 12 og procenten af lange ord. *Skelettet på slottet* har altså en lix på 31, og det kan tolkes i forhold til en skala, hvor vi kan se, at *Skelettet på slottet* hører til i kategorien "let", hvilket er ganske passende for tekster til 8-12-årige. (I *Sprogkræsen* 17 beskriver vi lix-beregninger i relation til ungdomsromaner af Nils Hartmann og Dorte Roholte.)

Læsarhedsindex

$$LIX = \frac{\text{antal ord}}{\text{antal punktummer}} + \frac{(\text{lange ord} * 100)}{\text{antal ord}}$$

Engelske ord

Skelettet på slottet er bemærkelsesværdig fri for alle de engelske ord, som unge mennesker ellers slår om sig med. I det afsnit, jeg har læst med lup, er der faktisk kun ét engelsk udtryk, nemlig *No problem*, og det er Marks mor, der siger det. De to drenge siger hverken *cool* eller *shit*, men *fedt* og *hold da kæft*, og de drikker hverken *cola*, *Sprite* eller *Red Bull*, men *sodavand*. Mon ikke det er den sprogræsne modtager af Svaneprisen, der har sat sin fod ned her?

Vurdering

Sprogkredsens bestyrelse har især hæftet sig ved Hans-Willy Bautz og Theodor William Larsens arbejdsform, som vi finder meget interessant, og som giver løfter for fremtiden. *Skelettet på slottet* er virkelig spændende, og man mærker den unge forfatters ligefremme stil i dialogerne, godt kombineret med den ældre, erfarne forfatters rolige, velafbalancerede prosa.

Hjertelig tillykke med Svaneprisen til Hans-Willy Bautz, og med Ællingepisen til Theodor William Larsen.

Sprogkredsens formand, Lise Bostrup, og bestyrelsesmedlem, Irina Bjørnø, overrækker Svaneprisen til forfatteren, Hans-Willy Bautz.

TV-nærvær optog talerne og prisoverrækkelsen.
Se <https://www.youtube.com/watch?v=4fqUxxtvByw>

Tak for Svanen og Ællingen

Af Hans-Willy Bautz

På Theodors og egne vegne vil jeg sige tusind tak for priserne. Det er en stor ære at modtage dem.

Jeg må sige, at det har været spændende at samarbejde med Theodor. Det er så at sige ham, der har støbt kuglerne og så mig, der har fået lov til at fyre dem af. Vi kan godt lide at lege med sproget.

Det er Theodor, der har ført mig ind i børns sprogbrug. Da manuskriptet til *Skelettet på slottet* var skrevet færdigt, sendte jeg det til Theodors mor, som så gennemgik det med ham flere gange. Desuden læste han det selv igennem.

Vi holdt så et forfattermøde, som Theodor yndede at kalde det, når vi mødtes omkring bogen.

I manuskriptet var der noget, der var understreget, og ud for det stod der "tungt". "Hvad mener du med det?" spurgte jeg Theodor, der svarede: "Jo, ser du, Hans-Willy, jeg kan godt forstå dit voksensprog, men jeg er ikke sikker på, at mine venner i skolen kan. Kan vi ikke omformulere det?" Og selvfølgelig kunne vi det.

Theodor fortalte mig, hvordan det skulle lyde. Vi har også joket en del undervejs. I den forbindelse vil jeg spørge, om I har

lyst til at se skelettet af en dreng. (Nik til Theodor, der skal tage en ske op fra bordet.) Ser I, det her er skelettet af en dreng.

Vi er nu i gang med en nummer 2, hvortil vi laver en del research. Bl.a. har vi været på Egholm Museum, hvor man desværre ikke var til sinds at åbne vitrinerne. I stedet fangede udstillingen om Anden Verdenskrig Theodors interesse. (Nik til Theodor).

Vi har også været ved Gøgehøvdingens hule ved Præstø. Desværre mangler der nogle dæksten, så jeg foreslog, at man kunne lægge nogle grene med blade over hullet, så der var nogen, der kunne gemme sig der. Som spejder havde Theodor dog en bedre løsning, hvor man ved hjælp af rafter kunne løfte store sten op.

En af mine gode venner har en våbensamling fra 1600-tallet, som vi besøgte. Foruden at holde sværd og sabler fik han også en muskendonner i hænderne, som angiveligt har været i hænderne på Tordenskjold.

Theodor fik også en rustning fra dengang på.

Da vi kørte hjem, filosoferede den unge mand over det, vi havde oplevet, og spurgte mig, hvor mange jeg regnede med var blevet dræbt med et af de sværd, han havde holdt. Jeg kunne kun svare, at det kunne have været én – eller tredive – eller måske slet ingen.

Jeg glæder mig over samarbejdet med Theodor, som har lært mig en masse. Nu ved jeg f.eks., at det, jeg kender som en konsol, når man skal spille på PC'en, i dag kaldes for en controller.

Jeg føler, at vi hygger os samtidig med, at vi arbejder. (Nik til Theodor).

Endnu en gang tak til dig, Theodor, for det gode samarbejde, og tak til Den Danske Sprogkreds for de flotte og ærefulde priser, som vi er stolte af.

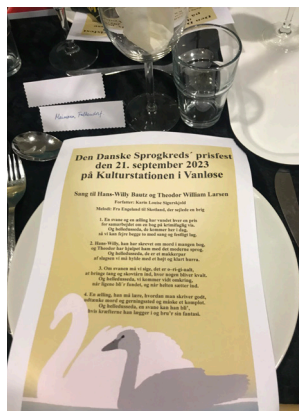

Theodors mor med blomster og Theodor med skelet.
I baggrunden ses Sprogkredsens medlemmer: Jette Højland Andersen, Anne Galster, Rainer Verhoeven, Sven Hansen, Ingelise Hallengren og Jesper Markussen.

Hyldestsang til Hans-Willy Bautz og Theodor Larsen

Af Karin Louise Sigurskjold
Melodi: Fra Engeland til Skotland

1. En svane og en ælling har vundet hver sin pris
for samarbejdet om en bog på krimifaglig vis,
og helledusseda, de kommer her i dag,
så vi kan fejre begge to med sang og festligt lag.
2. Hans-Willy, han har skrevet om mord i mangel bog,
og Theodor har hjulpet ham med det moderne sprog,
og helledusseda, de er et makkerpar
af slagsen vi må hylde med et højt og klart hurra.
3. Om svanen må vi sige, det er o-ri-gi-nalt,
at bringe tang og skovtårn ind, hvor nogen bliver kvalt
og helledusseda, vi kommer vidt omkring,
når ligene bli'r fundet, og når helten sætter ind.
4. En ælling, han må lære, hvordan man skriver godt,
udtænke mord og gerningssted og måske et komplot,
og helledusseda, en svane kan han bli'
hvis kræfterne han lægger i og bru'r sin fantasi.

Rasmus Hjarvard Raaschou spillede med stor indlevelse klassisk baggrundsmusik under middagen. Lydniveauet var nøje afstemt, så alle gæster kunne nyde musikken, uden at det forstyrrede deres samtaler. Rasmus akkompagnerede også Sprogkredsens slagsang, Sproget, det er vort, og P. Sørensen Fugholms *De sige, at mit sprog er en ussel tiggerkvind fra Sprogkredsens sangbog, Sange om det danske sprog* (2018).

Lise Bostrup og H.C. Andersen, alias Irina Bjørnø, introducerer en leg, som H.C. Andersen holdt meget af.

Som underholdning arrangerede Lise Bostrup og Irina Bjørnø en digtkonkurrence, som H.C. Andersen beskriver flere steder i sine dagbøger. Først skriver hver af deltagerne et rimpar på et kort, som samles ind i H.C. Andersens høje hat. Hatten rystes, og der dannes grupper på 3-5 deltagere, som modtager fire rimpar, som de i løbet af 10 minutter skal skabe et digt over. H.C. Andersen, alias Irina Bjørnø, og de to prismodtagere var dommere og udvalgte en gruppe bestående af Sven Hansen, Ingelise Hallengren, Jesper Markussen, Axel Krasso og Rainer Verhoeven som vindere. Vinderne fik et eksemplar af bogen H.C. Andersen: *At reise i en Luftballon. Vers på opgivne rim* udgivet af Forlaget Bostrup i 2008.

Sprogkredsens prisfest var sponseret af Rema 1000 (Jyllingevej), Skjold Burne (Jernbane Allé), Din Isenkræmmer (Rødovre Centrum), Imerco (Frederiksberg Centret), Lego (Frederiksberg Centret), Oxholm Vin (Godthåbsvej), Drinksshoppen (Rødovre Centrum), Bonderosen (Godthåbsvej), Bog & Idé (Kronen Vanløse) og Forlaget Bostrup.

Sprogkredsens stand gøres klar til åbningen af Folkemødet i Allinge onsdag den 14. juni af Jochen Hell (på stige), Karin Louise Sigurskjold og Rainer Verhoeven.

Det danske sprog på Folkemøde

Af Lise Bostrup

Den Danske Sprogkreds deltog for første gang i Sprogkredsens snart 6-årige levetid i Danmarks største folkelige debatmøde, Folkemødet i Allinge på Bornholm. Det er både dyrt og krævende at have et telt med aktiviteter i de tre dage, mødet varer, men resultaterne var det hele værd. Fra torsdag den 15. til lørdag den 17. juni var der fyldt med gæster på stade A19, og det skulle hurtigt vise sig, at mange af de mennesker, der interesserer sig for at tage aktivt del i den politiske debat, ikke bare er bekymrede for klima og krigen i Ukraine, men også ser med alvor på selve fundamentet for meningsudvekslingen: et stærkt og rigt fælles sprog.

Bertel Haarder:

Det danske sprog er ikke truet – men misrøgtet

På Folkemødets første dag var selveste idémanden bag Folkemødet, politikeren Bertel Haarder, hovedtaleren på Den Danske Sprogkreds' stade. "Det danske sprog er ikke truet, men misrøgtet", erklærede han, og han gav klart og utve-

tydigt udtryk for, at den politik, der siden 1948 er blevet ført af Dansk Sprognævn, hvor man i stedet for selv at udvikle en egentlig sprogpolitik vender tingene på hovedet og hævder, at "sproget udvikler sig af sig selv", og at nævnets videnskabelige personale ikke kan gøre andet end at registrere udviklingen.

I debatten efter Haarders engagerede bidrag blev der talt om vigtigheden af, at det danske sprog bevares som et sprog, der har et ordforråd, der både kan bruges i dagligdagen og også kan anvendes i seriøse debatter, i videnskab, i tekniske beskrivelser, på hospitaler og i kirker. Udviklingen går hurtigt, og det er allerede i dag vanskeligt at formidle fagspecifikt stof til almindelige mennesker, fordi så store dele af vores uddannelser og vores forskning foregår ved læsning af teori på engelsk, at der ikke udvikles et adækvat ordforråd.

Alternativet: Den grønne ordbog

Netop sådanne tanker havde man også arbejdet med i Alternativet, og her havde man fredag den 16. juni inviteret Den Danske Sprogkreds med til et møde med titlen *Den grønne ordbog*.

Som det er nu, er debatten præget af forvirring om, hvad forskellen på f.eks. genbrug og genanvendelse er, og der er nærmest flere engelske end danske begreber i spil. Dette vil Alternativet gerne sætte fokus på ved at crowdsource en masse gode inputs til, hvordan vi kan tale om grøn omstilling på en sammenhængende og meningsfuld måde.

Efter en relativ kort tale satte godt 50 mennesker med interesse for sprog og klima sig ned i den bagende sol og holdt *idémyldring* om nye, gennemskuelige og korrekt værdiladede klimaord.

Den Danske Sprogkreds

Folkemødet 2023

Stadeplads A19

Torsdag den 15. juni

12.00-12.30	Karin Louise Sigurskjold: Reducér brugen af engelsk i det danske sprog.
13.00-13.30	Lise Bostrup: Lad os få en national strategi for det danske sprog.
14.00-15.00	Bertel Haarder: Det danske sprog er ikke truet, men misrøgtet.
15.00-15.30	Lise Bostrup: At gå med livrem og seler. Faste udtryk i det danske sprog.
16.00-17.00	Susannah L. Søderlund: Aktive seniorer gør en indsats for det danske sprog.
17.00-17.30	Rainer Verhoeven: EU's betydning for det danske sprog.

Fredag den 16. juni

11.00-11.30	Lise Bostrup: Statsligt forkortelsesvanvid.
11.30-12.00	Irina Bjørn: Det danske sprog er en bro mellem mennesker i Danmark.
12.00-12.30	Ingelise Hallengren: Er der nogen grund til at sørge over håndskriftens død?
13.00-13.30	Lise Bostrup: Cancel culture i dansk sproghistorie.
14.00-15.00	Morten Messerschmidt: Det danske sprog skal sikres, støttes og styrkes.
15.00-16.00	Nanna Højrup Andersen: Sluk for de smås børns skærme.

Lørdag den 17. juni

11.00-11.30	Lise Bostrup: Hvorfor ikke bare skyde den gamle papegoje?
11.30-12.00	Os herne defra. Forfattere fra Lolland, Falster, Syddjælland og omkringliggende øer.
12.00-13.00	Dan Hellum: Dansk retskrivning – mange valg eller et enkelt?
13.00-13.30	Karin Louise Sigurskjold: Reducér brugen af engelsk i det danske sprog.

Folkemødescenen J29, lørdag den 17. juni

15.00-16.00	Vincent F. Hendricks og Lise Bostrup: Er der gået kønspolitik i det danske sprog?

Lise Bostrup holdt lørdag den 16. september et oplæg om sproglig cancel culture.

Morten Messerschmidt: Afløserord

Interessen for det danske sprog følger tydeligvis ikke partiskel. En af fredagens hovedtalere på Den Danske Sprogkreds' stade var en veloplagt og sprudlende Morten Messerschmidt. Morten Messerschmidt bestræber sig lige som Bertel Haarder på at bruge gode danske gennemskuelige og indholdsmættede ord, og da han havde fortalt om Dansk Folkepartis planer om at udarbejde et forslag til en dansk sproglov, et forslag, der ikke nødvendigvis bygger videre på det nuværende sprognævns måde at arbejde på, bad han om tilhørernes hjælp til at finde på et godt dansk udtryk for det engelske ord *whistleblower*. Oversættelsen *fløjteblæser* er oplagt, selvom aspektet advarsel ikke er tydeligt, da ordet endnu ikke er etableret.

Over et glas rødvin fortsatte Sprogkredsens syv medlemmer med at finde på et bedre ord. Vi googlede ordet på forskellige sprog, og ordet *whistleblower* bruges stort set overalt. Endelig var der bid. Den islandske ordbog anfører ordet *uppljóstrari*, hvilket svarer til ordet *informant* på dansk. Det kan så sammensættes, så man får f.eks. *klimainformant*, *medarbejderinformant*, *sikkerhedsinformant* og *underhåndsinformant* alt efter situationen.

Nanna Høyrup Andersen: Børn og skærme

Den unge politiker Nanna Høyrup Andersen fra Alternativet er uddannet vuggestuepædagog og meget optaget af børns indlæring af det danske sprog. På Sprogkredsens stade fortalte hun om, hvordan computerprogrammer kan skabe hindringer for de små børns naturlige sprogindlæring.

Sproglig cancel culture

For 60 år siden var der *rengøringskoner*, *formænd*, *bydreng*e, *sangere* og *sangerinder* i Danmark, men i 60'erne og 70'erne blev de kønnede former erstattet med *rengøringsassister*, *forpersoner*, *bybude* og *sangere* evt. forsynet med et *m/k*. Det var sproglig *cancel culture*, men før begrebet *cancel culture* blev opfundet, hed det bare kønspolitik eller sprogpolitik.

Er man som menneske ansvarlig for at undlade at bruge ord, der er diskriminerende i forhold til køn, handicap og race, eller skal man bare "lade sproget udvikle sig selv"? Det var et af spørgsmålene på Sprogkredsens stand fredag den 16. juni.

Vincent F. Hendricks: Identitetspolitik handler om sprog

Det er meget dyrt at leje de store scener på Folkemødet, men det er muligt at indsende en ansøgning om et såkaldt wildcard, så man kan få lov at etablere en debat på en scene, hvis ideen er god nok.

Sprogkredsens havde vundet et sådant wildcard, og lørdag eftermiddag diskuterede Sprogkredsens formand, Lise Bostrup, identitetspolitik og sprog på Folkemødescenen med den bogaktuelle professor og forfatter, Vincent F. Hendricks. Vi talte om hans seneste bog *Nok om mig*, hvor det lykkes ham i den største del af bogen at bruge ikke-kønsspecifikke navne og undgå pronomenerne *han* og *hun* uden at bruge de omdiskuterede *hen* og *de*, og han fortalte om sin opvækst med en afroamerikansk far og en dansk mor og tabuiseringen af begrebet *mulat*.

Ifølge Folkemødescenens tekniske leder var Sprogkredsens arrangement det, der havde tiltrukket det største publikum på Folkemødets sidste dag.

Nanna Høyrup Andersen (Alternativet) talte om betydningen af digitale skærmes betydning for børns sprogindlæring, fredag den 15. juni.

Morten Messerschmidt talte engageret om sit ønske om at støtte det danske sprog.

Bestyrelsesmedlemmet, Dan Hellum, fortæller om engelsk i dansk. Et andet bestyrelsesmedlem, Ingelise Hallengren, lytter koncentreret i forgrunden.

Det danske sprog ligger folket på sinde

Det var en positiv overraskelse for de syv deltagere fra Den Danske Sprogkreds, at vores mange events blev modtaget så godt, men set i bagklogskabens lys er det måske ret oplagt, at netop et folkemøde med dets rødder i højskoletanken og det danske demokrati bringer mennesker sammen, der også forstår, at det danske sprog er grundlaget og sammenhængskraften i Danmark.

Sprogkredsens formand, Lise Bostrup, i debat med professor Vincent F. Hendricks fra Københavns Universitet.

På sigt (cirka 1980)
Tiltag (1980'erne)
Kendis (1969)
Spritny (1987) af spritta = sprudle,
sitte – eller af splitter
Utur (ikke udtur!)

Fuck

Optaget i RO 2001 som udråbsord
At fucke og fucking optaget i 2012.
Også vulgære ord i tidligere ordbøger, bare ikke engelske.

At fucke af, at fucke op.
Reklame: Skal du fucke med mit grundvand?

Hørt i biografen i Svendborg:
"Hold kæft, dit store fe'e fuckho'."

Er fuck blevet tandløs?

Plakaten for arrangementet, Anders W. Berthelsen fortæller, et slide om ordet fuck
Lise Bostrup og Anders W. Berthelsen samt et udsnit af publikum.

Sprogdoktoren på besøg

Den 9. maj tog sprogdoktoren, Anders W. Berthelsen, i Den Danske Sprogkreds pulsen på dagens danske sprog. Der blev ikke lagt nogen fingre imellem. Sproget lider af *apostrofitis*, *mellemrumsbetændelse*, *eufemismer*, *anglicismer* og er tæt på *forstoppelse* på grund af alle de uendeligt overflødige fyldord, der svømmer rundt mellem de vigtige ord, fortalte doktoren os, mens han pegede på de skiftende billeder på væggen. Her kunne man se en masse forrygende autentiske eksempler på de sproglige sygdomme, der flourer i de danske medier.

Eksemplerne var illustreret af billedkunstneren Gert Ejton, der hver uge illustrerer en sprogklumme i Fyens Stiftstidende og Fyns Amts Avis, hvor Berthelsen giver gode råd om brugen af det danske sprog. Mange af disse klummer er samlet i bogen *Sprogdoktoren*, der er udgivet på Forlaget Skulkenborg.

Sprogkredsens medlemmer kunne nikke genkendende til Gert Ejtons karakteristiske stil. Det er nemlig også Gert Ejton, der har illustreret vores bøger *Med ja-hatten på*, *Med professorhatten på* og *Hver fugl synger med sit næb*.

Arrangementet med Anders W. Berthelsen foregik på Vanløse Kulturstation. Anders W. Berthelsens bog *Kære sprogdoktor* blev anmeldt i *Sprogkræsen* 18.

Festivalen Sprogense i Bogense

Sprogkredsens stand i Sproggaden.

Festivalen Sprogense i Bogense, der skabes af Nordfyns kommune og Dansk Sprognævn, der siden 2019 har ligget i Bogense, faldt den 15. og 16. september i år sted for 3. gang. Sprogkredsen har deltaget alle tre gange, og vores stand er altid populær blandt de mange sproginteresserede gæster i Adelgade, der går under navnet Sproggaden de to dage om året, festivalen varer. Sprogense er

også populær blandt Sprogkredsens egne medlemmer. I år deltog 14 ud af Sprogkredsens knap 100 medlemmer i festivalen.

Lise Bostrup og billedkunstneren Gert Ejton.

Billedkunstneren, Gert Ejton, der har illustreret Sprogkredsens bøger om ord-sprog og faste vendinger samt bidraget med mange tegninger til *Sprogkræsen*, kom lørdag eftermiddag på besøg på standen. Gert Ejton er fynbo ligesom i øvrigt Anders W. Berthelsen, hvis bog *Sprogdoktoren* var udstillet i Bog & Idé lige over for Sprogkredsens stand.

Lise Bostrup og formanden for Sprognævnets repræsentantskab Henrik Jørgensen.

Formanden for Sprognævnets repræsentantskab, Henrik Jørgensen fra Aarhus Universitet, kom og hilste på og morede sig med at tyde Gert Ejtons illustrationer til sproglige vendinger.

Michael Falkendorf taler engageret om dansk udtale.

Festivalen Sprogense i Bogense består ikke bare af en række boder på Sproggaden. Flere forskellige steder i byen er der lokaler, hvor der begge dage holdes oplæg om sproglige emner. Sprogkredsen bidrog med oplæg om *Sprogpolitik* (Lise Bostrup), *Engelsk i dansk* (Dan Helium), *cancel culture* (Lise Bostrup), *Håndskriftens betydning* (Ingrid Slott), *Faste vendinger og ordsprog* (Karin Sigurskjold og Lise Bostrup og "sjusket" udtale af dansk.

Seniorfestivalen på Falster

Sprogkredsen deltog for andet år i træk på Seniorfestivalen, der arrangeres af Højskolen Marielyst på Falster. Festivalen havde i år ca. 2.000 gæster, og der blev spillet høj musik af mange af seniorernes yndlingsmusikere: Anne Dorte Michelsen, Billy Cross og Stig Rossen. Til højre ses Sprogkredsens medlemmer Rainer Verhoeven og Jochen Hell ved den store scene.

Sprogkredsen fik lige som alle andre udstillere stillet et telt på ca. 12 m² til rådighed. Herfra solgte vi vores blad *Sprogkræsen*, vores bøger og forsøgte at hverve nye medlemmer.

De ældre, eller seniorerne, som de kaldes på festivalen, er ofte meget interesserede i at lære deres børne- og oldebørn de gamle udtryk og fortælle historierne om bjørnetjenesten, manden, der købte katten i sækken og den slags.

Ingrid Slott, Karin Louise Sigurskjold, Hisako Ogawa, Lise Bostrup og Inger Probst i Sprogkredsens telt på Seniorfestivalen

Sprogkredsens 6. generalforsamling

På billedet ses Irina Bjørnø, Michael Falkendorf, Dan Hellum, Elisabeth Handberg, Sven Hansen, Knud Anker Knudsen, Per Frede Koch, Lena Krause, Hisako Ogawa, Karin Louise Sigurskjold, Jette Pagh, Bente Plough, Ingrid Slott og Anne Pia Thoregaard.
Foto: Lise Bostrup.

Den 14. august holdt Den Danske Sprogkreds sin 6. generalforsamling. Der er sket meget siden stiftelsen i 2017, og der er i dag 91 aktive sprogkræse medlemmer. Sprogkredsen er ved at blive kendt i medierne, og ambitionsniveauet er steget.

Ny bestyrelse

På generalforsamlingen var der valg til bestyrelsen, der siden har konstitueret sig således: Lise Bostrup (formand), Ingelise Hallengren (næstformand og kasserer), Karin Louise Sigurskjold (sekretær), Irina Bjørnø, Michael Falkendorf, Dan Hellum, Ingrid Slott, Rainer Verhoeven (suppleant) og Sven Hansen (suppleant).

Ingelise Hallengren har siden forladt bestyrelsen. Vi takker hende for 5 års meget aktiv indsats.

Ingelise Hallengren, Lise Bostrup, Dan Hellum, Ingrid Slott, Irina Bjørnø, Rainer Verhoeven, Karin Louise Sigurskjold og Michael Falkendorf efter bestyrelsesmødet den 15. maj.

Det danske sprog bør sættes på plads i grundloven

Af Lise Bostrup

Kongehuset, demokratiet og folkekirken opfattes traditionelt som de centrale begreber i den danske nationalitet, men er det ikke på tide, at vi indsætter det danske sprog i denne række? Burde det danske sprog ikke indtage førstepladsen, for uden det ville vi miste den identitet, som de andre institutioner er afhængige af. Uden det ville vi ikke samles foran tv-skærmene til nytår for at høre, hvad majestæten har at sige til os, og uden det ville vi miste grundlaget for den demokratiske samtale, der er forudsætningen for folkestyret, og uden det ville vi miste forbindelsen til Grundtvig og Kierkegaard, hverken kunne forstå Olsen-banden eller Benny Andersen, synge julesange og lejlighedssange, holde skåltaler og skråle *Vi er røde, vi er hvide* til fodboldkampe.

Danmark er et af de få lande, der ikke nævner sproget i forfatningen

Jamen, er det da ikke bare verdens gang, at de nationale sprog langsomt skubbes til side for de store internationale sprog: kinesisk, fransk, russisk og engelsk?

Jo, det er en fare, der truer, og i næsten alle lande ønsker man at værne om landets sprog. Ifølge en rapport, som Unesco udarbejdede i 2003, var der 173 lande i verden, som havde bestemmelser om sprog i deres forfatninger, og blandt de nordiske lande er Danmark det eneste land, der ikke nævner sproget i forfatningen.

Af de øvrige europæiske lande er der kun seks lande, der ikke har sikret deres sprog på forfatningsniveau: Disse lande er Storbritannien, Tjekkiet, Serbien, Montenegro, Holland og San Marino.

Sproget er både et kommunikationsmiddel og en identitetsmarkør

Når det danske sprog ikke blev skrevet ind i grundloven i 1849, skyldes det sandsynligvis, at det var selvindlysende, at det danske sprog skulle være statsbærende, og det er da også ganske karakteristisk, at Norge, så snart landet blev selvstændigt, skyndte sig at få det norske sprog ind i forfatningen, og Norge har siden brugt ganske store summer på at støtte og videreudvikle det norske sprog.

På samme måde fik de baltiske lande estisk, lettisk og litauisk ind i landenes forfatninger for at slippe af med det russiske sprogs dominans, og Slovakiet har også haft ret travlt med at få det forfatningsmæssige grundlag i orden, så det tidligere såkaldte tjekkoslovakiske sprog kunne sparkes til hjørne. Sproget er ikke bare et kommunikationsmiddel, men også en vigtig identitetsmarkør.

Er dansk et smukt sprog?

Frankrig er det europæiske land, der har den mest markante sprogpolitik. Hvis man siger til en person fra Frankrig, at det franske sprog er kedeligt og grimt, vil man blive stærkt upopulær, mens Povl Dissing i Danmark blev vældig populær, da han i 1973 sang Benny Andersens gendigtning af Edvard Lembkes sang *Vort modersmål er dejligt* fra 1859 med indledningen *Vort muddermål er hæsligt, det har så fæl en klang*.

Aktiv sprogpolitik

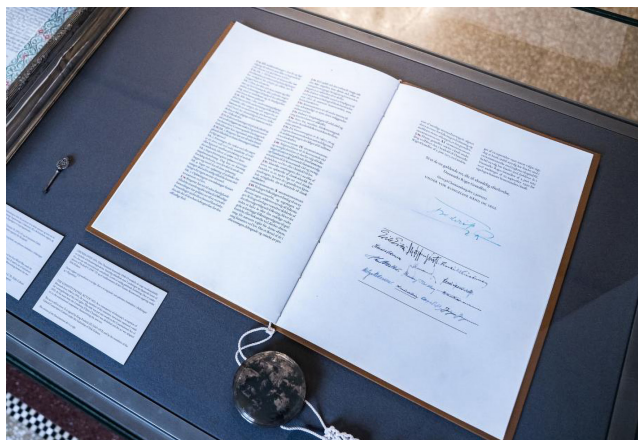
I Frankrig har man en sproglig institution, der ikke bare sidder og tæller ord og indskriver de mest udbredte stave- og bøjningsformer i Retskrivningsordbogen. Det franske sprog reguleres af Det Franske Akademi, der udvælger de nye ord i sproget med systematik og historisk viden. Akademiet udfører en høj grad af protektionisme og bekæmper den voldsomme påvirkning fra det engelske sprog med at udgive franske alternativer, de såkaldte afløsningsord.

Det vigtigste element i den franske sprogpolitik er imidlertid indsatsen mod domænetab. Et domænetab er f.eks. det, der i Danmark sker inden for mange universitetsfag, hvor al teorien læses på engelsk.

Mange af de studerende er simpelthen ikke i stand til at formidle deres viden på dansk, fordi der slet ikke er udviklet et relevant dansk ordforråd. Den går ikke i Frankrig. Her er der krav om, at universitetsopgaver, disputatser og rapporter skal forsynes med et resumé på fransk, så det franske sprog hele tiden kan udvikles, og der kan ske en formidling af indholdet over for almindelige mennesker, der ikke lige kender det akademiske engelske ordforråd.

Lad os indskrive det danske sprog i Danmarks Riges Grundlov

Det er på høje tid, at vi indskrifter det danske sprog i grundloven og forstår, at sproget er et af de vigtigste, måske det vigtigste element i den danske identitet.

Grundlovens seneste revision fandt sted i 1953. Måske skulle vi 70 år senere endelig få tilføjet sikringen af det danske sprog.

Grundloven med originale underskrifter er udstillet på Christiansborg.

Er du sprogkræsen?

Hvorfor søger de en banking trainee og ikke en bankelev?

Af Karin Louise Sigurskjold

Jeg er vokset op med en britisk mor og har derfor talt engelsk fra barnsben. Siden læste jeg engelsk som hovedfag på Københavns Universitet og underviste gymnasieelever i engelsk i over 30 år.

Jeg elsker det engelske sprog og den engelsksprogede kultur. Det betyder imidlertid ikke, at jeg ikke også elsker det danske sprog, og jeg ser efterhånden med lidt ærgrelse på det ukritiske optag af engelske ord og udtryk i det danske sprog, der finder sted i dag.

Nogle engelske ord lånes direkte, fordi der ikke findes et tilsvarende dansk ord. Det kan for eksempel være ordet *computer*, hvor vi udtaler u'et med engelsk [ju]-lyd. De engelske ord *computer*, *television*, *radio* og *telephone* er alle dannet af latin eller græsk, og det giver mening at beholde de klassiskdannede ord også i Danmark, så at ordene bliver internationale.

Andre engelske ord lånes, fordi det engelske ord dækker over mere end det danske ord. Udtrykket *at være en rigtig gentleman* har eksisteret længe i Danmark.

En gentleman er ikke bare en herre, men en mand, der er opfører sig værdigt og taktfuldt og generelt tænker nobelt. Det findes der ikke nogen dansk glose, der dækker. Et andet gammelt eksempel er begrebet *fair play*, der dækker over en ærlig og fin optræden i sport, og *fair* bruges også meget om andre ting end sport.

I 1960'erne kom ordet *cool* til Danmark, som, når brugt om en ung fyr for eksempel, giver associationer til en person, der med hensyn til udseende, påklædning, tale og opførsel imponerer sine omgivelser.

Ordet *smart* på dansk dækker ikke helt det samme. Sidenhen er ordet *sej* kommet på dansk, som dækker ordet *cool* i denne betydning og måske også til dels ordet *fed*.

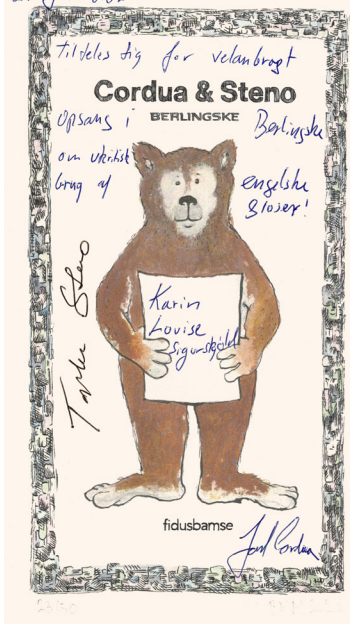
Ordet *cool* høres langt sjældnere på dansk nu, så tiden vil vise, om det danske overtager igen, hvis der kommer et dansk ord, der dækker det samme? *Cool* er et slangpræget ord, og slang bruges som oftest kun i kortere perioder, før det bliver erstattet af noget nyt.

Ukritisk brug af engelsk

Lørdag 4. februar 2023 var der en artikel i Berlingske om forholdene på akutmodtagelserne på hospitalerne i Danmark i dag. "Den aktuelle situation på akutmodtagelserne er præget af *crowding*", stod der.

Dette begreb blev uddybet i det følgende: "Umiddelbart oversættes udtrykket til *overbelægning*, som i årevis har plaget mange medicinske afdelinger i lange

29. juni 2023

Karin Louise Sigurskjold modtog en fidusbamse, som er en anerkendelse, som to af Berlingskes faste skribenter, Jarl Cordua og Torben Steno giver som anerkendelse til en skribent.

Herretøjsfirmaet Lindbergh havde forleden en reklame for et performance suit i to dele, der kunne fås i farverne: Black, Mid Grey, Dk. Navy og Navy. På billederne kunne man se, at der var tale om en almindelig habit.

Nu er jeg jo godt klar over, at ordet *habit* heller ikke er et dansk ord, og at for eksempel modetøj og sminke meget længe har heddet udenlandske, især franske ord.

Men et *performance suit* havde jeg nu aldrig hørt før. Forkortelsen *Dk. Navy* er der nok mange, der heller ikke umiddelbart forstår. *Dk.* må stå for *dark*, altså er farven mørkeblå, og *Mid Grey* er mellemgrå. Men hvorfor skal det stå på engelsk i en dansk reklame? Hvem er reklamen henvendt til?

Hans Hauge, lektor emeritus og dr. phil., kalder i en kommentar i Berlingske onsdag 19. april 2023 denne brug af engelsk et klassesprog. Han hævder, at dette sprogs funktion er at dele danskerne i dem, der kan begå sig på sproget og dem, der ikke kan. Overklassen, det vil sige dem med den kulturelle kapital, kan føre sig frem på det smarte overklassesprog i medierne for eksempel, og underklassen, der ikke behersker overklassesproget, er helt hægtet af. Er det det, vi ønsker i et lighedsbevidst Danmark anno 2023?

perioder. Men det dækker også mere end det, herunder hvor mange patienter, der sidder i venteværelset, hvor mange senge, der er optaget, og hvor mange patienter, der ligger og venter på at blive overflyttet til den afdeling, der primært skal behandle dem.”

For mig at se er *crowding* og overbelægning nu det samme. At venteværelset er fuldt, alle senge optaget, og at der er folk, der venter på at blive overflyttet, er konsekvenserne af overbelægningen. Der er ingen grund til at bruge en ny engelsk glose, når vi allerede har en udmærket dansk, som umiddelbart kan forstås af alle danskere. Det er denne parathed til ukritisk at bruge et engelsk ord frem for et dansk, jeg har noget imod.

Hvorfor skal der stå *step* i stedet for *trin* i en reklame, der anviser *step et, to og tre* for opnåelse af et produkt? Hvorfor søger en filial af Sparekassen i Sorø en *banking trainee* i stedet for en bankelev i en annonce i den lokale avis?

Hvis man vil fremstå som smart og med på noderne, så bruger man de engelske betegnelser, ser det ud til. At store firmaer bruger internationale betegnelser, er begribeligt, men måske burde selv de anføre både de danske og de engelske betegnelser i annoncer i Danmark.

Performance suit

Flirte, date, score

For nylig hørte jeg programmet *Klog på sprog* på P1, hvor Adrian Hughes og hans gæster blandt andet talte om *dating*, og at det danske *at have et stævnemøde* ikke føltes tidssvarende og derfor ikke blev brugt længere.

Nu bruges så den engelske glose *at date*, der således er tilpasset dansk grammatik og udtale. Andre eksempler på denne brug af engelske ord inden for samme område er *at flirte* (udtalt på engelsk) og *at score* (udtalt på dansk).

At have et crush på en person blev også defineret i programmet som et forstadium til forelskelsen, og der var ikke nogen tilsvarende dansk vending, mente man. Det er bare ikke rigtigt. *At være varm* eller *lun* på en person er fuldstændig det samme, og de udtryk bruges da stadig på dansk.

Jeg mener, at man gør for lidt ud af at finde danske panderter. Engelske udtryk forudsættes meget ofte bekendt af alle danskere, men det er de ikke.

For eksempel blev ordet *badass-identitet* brugt i en kronik af Jakob Demant i Berlingske 28. april 2023 som en begrundelse for de unges brug af e-cigaretter. Kronikken handlede om, at e-cigaretter er usunde og ulovlige at ryge på skolerne, men at netop det gør det attraktivt for den gruppe af unge, der synes, at det er *sejt* at fremstå som *hårdkogte* (min oversættelse af *badass*).

Man kan da ikke bare gå ud fra, at alle danske læsere ved, hvad det engelske slangord *badass* betyder.

Engelsk smarthedseffekt

Engelsk har måske en modernitetsfaktor og mundrethed, en smarthedseffekt, der gør, at engelske glosser og udtryk så villigt optages i andre sprog, for det er ikke kun et fænomen, der findes i Danmark.

Men skal vi alligevel ikke være nervøse for, at der er hele områder, som vi ender med ikke at have ord for på dansk? At det danske sprog ikke forbliver dækkende og tidssvarende? Tænk på it-området, hvor vi ofte skriver *e-mails* (med engelsk flertalsform), *googler*, *scroller*, *swiper*, *downloader* og *liker* (engelsk med dansk nutidsendelse) – for blot at nævne nogle enkelte eksempler.

Skal vi ikke passe på, at dansk ikke ender med at blive et sprog, der bruges om det, der ikke er så vigtigt – en slags hjemmesprog? Og at vi ikke bruger engelske ord om det faglige og det, der forekommer vigtigt?

Jeg tror, at Hans Hauge har en pointe, når han taler om et klassesprog. I stedet for at tillade at engelsk efterabes så ukritisk, skulle sprogforskerne måske tage den opgave på sig at forsøge at udvikle og opdatere det danske sprog, så at især ungdommen ikke bare opgiver dansk som noget håbløst gammeldags.

Vi kan ikke holde engelsk ude, men vi kan måske holde dansk oppe. Denne tekst var trykt som kronik i Berlingske den 25. juni, 2023.

Debatindlæg

Bør en dansk tv-kanal ikke have et dansk navn?

Af Karin Louise Sigurskjold

Mandag den 2. oktober skiftede TV2s nyheder navn fra 18 Nyhederne til 18 News og tilsvarende 19 News og 21.30 News. Samtidig blev TV Zulu til TV 2 Echo.

Klokkeslættet skal dog ifølge TV2 udtales på dansk og ikke f.eks. *eighteen News*. *Atten News* er en underlig hybridform, og hvis man ikke lige har hørt, at 18 skal udtales på dansk, kunne man vel godt få den tanke, at hele nyhedsudsendelsen er på engelsk.

Begrundelsen for navneskiftet skulle være, at man rykker samtlige nyhedsudsendelser ind under TV2 News som én samlet tv-afdeling, men det forklarer jo ikke det fornuftige i at vælge engelske ord frem for danske til danske tv-programmer. Et nyt program ved navn *Newsroom* kom også til fra den 2. oktober.

Marianne Rathje, sprogforsker ved Dansk Sprognævn, nævnte i et interview i Kristeligt Dagblad den 25. september 2023, at hun godt kan forstå, hvordan navneændringen kan fungere internt på TV2, men også hvordan navnet TV2 News kan volde vanskeligheder uden for TV2s mure. På den anden side mener hun, at selve navnet har noget "smart, internationalt og ungdommeligt" over sig.

Nu da tv-kanalen ikke længere får statsstøtte, må der andre boller på suppen, og navneændringen er nok netop et forsøg på at markere sig på moderne konkurrencevilkår, for det ser ud til, at engelsksprogede ord automatisk har større appel end de tilsvarende danske ord. Det er smartere (nok især blandt ungdommen) at sige news end nyheder. Det lyder bedre.

Behøver et nyhedsprogram på dansk tv at hedde noget internationalt?

Hvem har interesse i nyheder på dansk uden for Danmark ud over folk, der kan dansk?

Navneændringen giver meget lidt mening og er blot endnu et eksempel på den fremherskende efterabning af alt engelsksproget.

Nye danske ord kan skabes af helt almindelige mennesker

Af Lise Bostrup

"Det danske sprog mangler ord", er en sætning, jeg ofte hører, når jeg taler med yngre mennesker, der slynger om sig med *trendy buzzwords*.

Sangere er *artister*, en film kan være *epic* i betydningen fremragende, *awesome* er fantastisk, et *input* er et bidrag, *nope* betyder absolut nej, og *no go* er noget, man bør holde sig fra.

Det samme indhold kan næsten altid siges på dansk, men især for unge, der bedøver sig med engelsksprogede fiktionsfilm og computerspil i fritiden, ligger de engelske ord lige på tungen, hvor de tilsvarende danske ord først skal hentes frem fra gemmerne og støves af.

Afløserord

I Norge og Island arbejder man meget bevidst med at skabe afløserord, altså ord, der kan bruges i stedet for engelske ord. Nogle ord som f.eks. *idémyldring* for *brainstorm* og det islandske *uppljóstrari*, som svarer til det danske substantiv *en oplyser* bruges om det, der kaldes en *whistleblower* på denglish. Alternativt til det islandske afløserord kunne man overveje ord som *en meddeler*, *en informant* eller *en, der advarer*. Faktisk har vi også ord som *en angiver* og *en stikker*, men her er der tale om en negativ værdiladning. Ordet *whistleblower* er sandsynligvis opfundet for at få et markant positivt ladet ord.

Ordene sprogræsen og ordkræsen

På samme måde har Sprogkredsen opfundet ordet *sprogræsen*, fordi de eksisterende ord, der kunne bruges om personer, der forholder sig kritisk til brug af det danske sprog mht. ordforråd, bøjning, udtale og stavning ofte – og sågar endda somme tider af Dansk Sprognævns medarbejdere – omtales som *krakilere*, *nørd*, *princip-*

Der er mange ord, udtryk og grammatiske konstruktioner, som sprogræsnere personer kan overveje at undgå. Ordskraldespand udarbejdet af en arbejdsgruppe i Den Dansk Sprogkreds.

ryttere, flueknepere, kom-mafascister og anakronistiske eksistenser, der ikke har fattet, at de gamle dage, hvor et ord var et ord, og et komma var et komma, var slut i 1968.

Pudsigt nok viste det sig, at Sprogkredsens opfindelse af ordet *sprogkræsen*, som vi brugte som navn på vores blad i 2018, ikke var helt så enestående, som vi troede. I 2021 offentliggjorde sprogforskeren Peter Juel Henriksen i en stor artikel i NyS (Nydanske Studier) en analyse af H.C. Ørstedes nyord og deres plads i nudansk, og her nævner han ordet *ordkræsen*. Det var et af de ord, som Ørsted opfandt, men som ikke slog an, men som Peter Juel Henriksen mener, har potentiale til at kunne tages op i det moderne danske sprog.

Arbejdsgruppemøde i Galleri Lowland i Rørholmegade i København.

Politisk interesse for nye danske ord

Traditionen med at skabe danske afløserord stammer helt tilbage fra 1700-tallet, men har siden 2. verdenskrig ikke været særlig omtalt. Noget tyder på, at den er ved komme tilbage. I hvert fald afholdt partiet Alternativet en workshop på Folkemødet, hvor deltagerne blev bedt om at sidde i små grupper og finde nye kreative ord som afløsning for engelske ord med relation til klimaet. Resultatet skulle senere blive offentliggjort i en publikation med titlen *Den grønne ordbog*. (Se s. 13.)

Nye ord og nyord

Der findes i moderne skandinavisk sprogvidenskab en skelnen mellem *nye ord* og *nyord*, hvor *nye ord* er ord, der med en vis ret kan siges at være ord, der er kommet ind og blevet etableret i sproget, og *nyord* er ord, der er dukket op i større eller mindre omfang, og måske bliver til etablerede ord, måske forsvinder igen.

Om et nyord slår an eller ej, kommer både an på dets egnethed til at beskrive noget vigtigt, og på dets promovering. Da ordet *sundhedskort* blev indført i 2007, blev det statsligt promoveret, og så var der ikke så meget andet at gøre for befolkningen end at holde op med at tale om *sygeskrivningskort* og begynde at bruge ordet *sundhedskort*.

Ordet *klimatosse*, der var årets ord i 2019, blev først brugt af Pia Kjærsgaard fra Folketingets talerstol, men det lå langt fra i kortene, at ordet skulle blive så populært i årene herefter. I dag er det i høj grad en anden dagsorden, der er på agendaen, og ordet *klimatosse* er ved at gå i glemmebogen igen.

Sprogkredsens nyord

I en workshop i maj, som vi afholdt i Gallery Lowlands i Rørholmegade i indre København, samledes en lille gruppe ordlystne medlemmer af Sprogkredsen og forsøgte sig med at skabe nye ord. Blandt de ord, der blev skabt var:

aflugte (hjerne lugt), *dyrekærlighed* (kærlighed mellem dyr), *houskisinovse*, *klod-ske* (gøre noget klodset), *kreativisere*, *kænkevorn* (om en person med tendens til at føle sig krænkede), *mellemrumsbetændelse* (tendens til at opdele sammensatte ord), *mobilitis* (tendens til at kommunikere på mobiltelefonen i et væk), *ordkanon* (med tryk på sidste stavelse: person, der udspyr kaskader af ord), *ordmager*, *ordskam*, *ordvask*, *paraphyord* (ord, der afskærmer den talende for kritik), *sprogkræs*, *sprogkræseri*, *sødsnak*, *trusselskort* og *undermålermålestok*.

Brugbarhed

Nogle af ordene er givetvis mere egnede til kommunikation end andre, men det er sjovt at skabe nye ord, og det skaber mere bevidsthed om, at ord ikke bare er noget, der kommer til os, men også noget, vi selv kan skabe og bruge.

Sprogkræsen's første 20 numre

Den Danske Sprogkreds' blad *Sprogkræsen* udkom første gang i 2018 og er siden udkommet 4 gange om året med 32 illustrerede sider, og udgaven i oktober 2023 er nummer 20.

Bladet indeholder ikke kun artikler om Sprogkredsens egne arrangementer, men har også behandlet så forskellige emner som *bandeord*, *bandesprog*, *bibelsk sprog*, *bøger om dansk sprog*, *bøjninger*, *børns sprogtilegnelse*, *etymologi*, *dansk som fremmedsprog*, *dialekter*, *domænetab*, *engelsk påvirkning*, *fremmedord*, *høflighed*, *håndskrift*, *identitetspolitisk sprog*, *idiomatiske vendinger*, *dansk og international sprogpolitik*, *interpunktion*, *kønssprog*, *lesbarhed*, *nye ord*, *ordbøger*, *ordsprog*, *oversættelse*, *vigtige personer i dansk sproghistorie*, *personnavne*, *purisme*, *retskrivning*, *sproget i sociale medier*, *sange om det danske sprog*, *sprogfejl*, *sprogpolitik*, *sprogpriser*, *spin*, *sproghistorie*, *sprogrogt*, *sprogteknologi*, *stedsnavne*, *talesprog*, *tvillingeformler*, *udtale* og *ungdomssprog*.

Sprogkredsen udgiver i slutningen af 2023 et udvalg af artiklerne fra bladet *Sprogkræsen*.

Anmeldelser

En af ordbogsforfatterne, pædagogen Tobias Cadin Borup, har i over 10 år arbejdet med at registrere og forstå sproget i de danske ghettoområder.

Gadedanskordbogen - 10 års gadesprog Et kik ind i ghettosproget

Gademiljøet skal her forstås som banderne og de unge utilpassede, og sproget i gademiljøet er sammensat af dansk, arabisk, somalisk, kurdisk, tyrkisk og en masse engelsk. Det er interessant at iagttage, at f.eks. en ung, dansk mand med tyrkisktalende forældre kan finde på at anvende somaliske og arabiske ord i sit sprog, lige som en stor dreng med pæredanske forældre, der har knyttet sig til gademiljøet, pludselig kan give sig til at beskyldte en ung mand for at være en *kazzabster*, der et arabisk ord for *en løgner*.

En pædagog og en rapmusiker

Den ene af ordbogsforfatterne, Tobias Cadin, er uddannet pædagog og kom ind på tanken om at lave en ordbog, fordi han som støttepædagog for unge fra ghettomiljøerne oplevede, at de voksne havde meget svært ved at forstå, hvad de unge talte om. Hans medforfatter, Ali Sufi, har fået sin sproglige interesse gennem rap-musikken, som er meget populær i gademiljøet.

Voldsomme ord og dialoger

Hvert opslag i ordbogen er bygget op med et opslagsord, en etymologisk angivelse af udgangssproget, ordklassen, betydningen og et eller flere eksempler. Det er en struktur, der kendes fra adskillige andre ordbøger.

Indholdet er imidlertid noget mere dramatisk end det, vi møder i Gyldendals de røde o.l. Her er nogle eksempler, direkte citeret fra ordbogen.

Put den i ham

Eksempel: Ikke være bange, brormand, bare put den i ham.

Betydning: Opfordring til at stikke nogen ned eller skyde nogen.

Ryg

Eksempel: Jeg er ikke bange for at mødes med ham. Jeg har ryg.

Betydning: At have ryg betegner det at have et hold af folk i sit bagland, som er klar til at forsvare dig i en hvilken som helst situation.

Stash / Stash house

Eksempel: Vi mødes ved stash house, så du kan give mig dagens stash.

Betydning: En beholdning fx af stoffer, penge eller bare fodboldkort. Stash house er stedet, hvor man gemmer sit stash.

Tung

Eksempel: Han er tung, så lad være med at gøre noget, du kommer til at fortryde.

Betydning: At være højt oppe i hierarkiet.

Kiste

Eksempel: Jeg kistede ham.

Betydning: At kiste nogen kan både betyde, at man har dræbt vedkommende, eller at man har dræbt en person metaforisk ved at svine vedkommende til eller ydmyge vedkommende

Anvendelighed

Gadedanskordbogen er langt mere end en ordbog. Den åbner også døren for, at folk uden for de danske ghettoer kan få et indblik i, hvad der foregår blandt de unge.

Ali Sufi og Tobias Cadi: *Gadedanskordbogen – 10 års gadesprog*, Grønningen 2021, 246 sider, 249 kr.

Den Danske Sprogkreds' program

september 2023 – marts 2024

Fredag den 13.10. Kl. 18-24	Kulturnat i København Hvorfor ikke bare skyde den gamle papegøje? Klingbjergs boghandel, Skt. Peders Stræde 51, København K
Tirsdag den 24.10. Kl. 19-22	Dansk sproghistorie fra 1945 til i dag ved Lise Bostrup, Kulturstationen i Vanløse
Fredag-søndag 3.-5.11.	Sprogkredsen udstiller på BogForum stand C3-037 Bellacenteret i København Aktiviteter på standen:
Hver dag Kl. 11	Præsentation af Den Danske Sprogkreds og bladet <i>Sprogkræsen</i>
Hver dag Kl. 13	Oplæg om faste udtryk og ordsprog og præsentationer af <i>Med Ja-hatten på</i> , <i>Med professorhatten på</i> og <i>Hver fugl synger med sit næb</i>
Hver dag Kl. 14	Er den engelske påvirkning af det danske sprog ok?
Hver dag Kl. 16	Er du sprogkræsen? Oplæg til debat om dansk sprogpolitik
Lørdag Kl. 12	Sprogkredsens Svaneprijs ved Lise Bostrup og Hans-Willy Bautz
Lørdag Kl. 14.30	Udtrykket <i>at trække en kanin op af hatten</i> ved Ellen Strandgaard
Lørdag og søndag Kl. 12.30	Engelsk påvirkning af dansk ved Dan Hellum
Lørdag og søndag Kl. 15	Natur og grammatik med Michael Falkendorf
Mandag den 11.12. Kl. 19	Julearrangement Kulturstationen i Vanløse
Onsdag den 21.2. Kl. 19-22	Den Internationale Modersmålsdag Kulturstationen i Vanløse
Fredag-søndag 1.-3. 3.	Bogmessen i Marselisborghallen i Aarhus

Medlemskab i Den Danske Sprogkreds koster 250 kr. om året og inkluderer fire numre af *Sprogkræsen*, et eksemplar af Sprogkredsens årlige udgivelse og gratis adgang til kredsens arrangementer. Et abonnement på *Sprogkræsen* koster 300 kr. pr. år.

Alle Sprogkredsens udgivelser kan bestilles på Sprogkredsens hjemmeside.

Den Danske Sprogkreds
Herlufsholmvej 11, 2720 Vanløse, 26 71 78 37
www.DenDanskeSprogkreds.dk / Facebook: Den Danske Sprogkreds